

IGOR CREȚU – PROMOTOR AI CULTURII POETICE UNIVERSALE

Pe Igor Crețu natura l-a înzestrat cu talent poetic. Încă în anii de liceu a debutat cu versuri, dar în răstimpul dictaturii staliniste, și-a dat seama că a-ți exprima deschis și sincer gândurile, sentimentele și năzuințele înseamnă să-ți primejduiești nu numai viața personală, dar și cea a membrilor familiei și chiar a prietenilor devotați. Scrisul unor feciori de veritabili intelectuali (Igor provine dintr-o asemenea speță: tatăl său a fost deputat și senator de Cahul în mai multe legislaturi) era privit cu o enormă suspiciune. Anume această oribilă situație l-a făcut pe tânărul poet să se consacre talmăcirilor.

Nu a îmbrățișat chiar de timpuriu acest domeniu literar. A făcut mai întâi cursuri superioare la Institutul de Literatură „M. Gorki” din Moscova, a lucrat în calitate de redactor la Editura de Stat a Moldovei, a avut și funcția de consultant la Uniunea Scriitorilor și de secretar de redacție la revista „Nistru”, a contribuit la întemeierea și editarea almanahului de literatură universală „Meridiane”. Concomitent cu unele din aceste preocupări a efectuat traduceri din proza lui L. Tolstoi, A. Cehov, N. Gogol, M. Gorki, M. Șolohov, P. Bajov, A. Avercenko ș.a., dar preferința lui era fermecătoarea creație poetică.

Vreo patru decenii și ceva în urmă, în 1969, marele admirator al poeziei universale – Igor Crețu – publică volumul *Din poezii lumii* (Chișinău, Cartea Moldovenească), cca douăzeci de coli de tipar, care, revăzut și îmbogățit, a cunoscut ulterior două ediții, în 1981 și în 1992, ultima în grafie latină.

Intuiția poetică înnăscută l-a orientat spre opera corifeilor poeziei universale și spre anumite capodopere poetice folclorice. Ne referim la astfel de nume de incontestabil prestigiu ca W. Shakespeare, Ș. Rustaveli, G. Byron, R. Burns, Ch. Baudelaire, Ș. Petöfi, A. Pușkin, F. Tiutcev, N. Nekrasov, Al. Blok, S. Esenin, Al. Tvardovski etc. și la cele mai de seamă mostre de folclor verbal versificat: cântece vechi rusești, creație poetică africană și găgăuză.

Din poezia engleză selecția a cuprins trei titani: pe W. Shakespeare, cel mai citit scriitor de pe mapamond, pe Byron și R. Burns. Geniul lui Shakespeare e scump pentru întreaga omenire, iar lumea de idei a acestui artist-umanist este una vastă. Importanța

lui mondială constă în realismul și caracterul popular al creației. Din tezaurul poetic al mărețului Shakespeare, scriitor care a reușit să exprime în profunzime coloritul național al realității engleze, I. Crețu a replăsmuit în limba română un șir de sonete.

G. Byron, unul din marii romantici europeni, vine să ne delecteze cu o creație care se constituie ca o expresie a pasiunilor rebele populare, ca o chemare înflăcărată la luptă împotriva tiraniei, ca un vis de libertate al omenirii. În totalitatea ei, această magnifică creație reprezintă una din cele mai strălucite pagini ale tezaurului literar englez.

Scoțianul Robert Burns, poet popular, a cărui operă este legată de căutările creatoare ale preromantismului, dar care depășește limitele acestei mișcări literare și dezvoltă principiile realismului iluminist, îmbinându-le cu tradiția folclorică, este prezent în volumele *Din poezii lumii* cu vreo șaptezeci de poezii și cu un șir de epigrame și epitafuri. Dragostea de viață din cântecele lirice ale acestui eminent creator, proslăvirea iubirii, a prieteniei și a fericirii, precum și umorul popular, ironia, ritmurile muzicale ale versurilor le aflăm exprimate perfect în variantele românești.

Marea poezie franceză este reprezentată în volumele nominalizate de traduceri în limba română prin creația lui Charles Baudelaire, poetul despre care scriitorul englez de origine americană – Thomas Eliot – a zis: „cel mai mare exemplu de poezie modernă din orice limbă”. Într-adevăr, e scriitorul care a transformat (i-a schimbat într-un fel fața) creația lirică din secolul XIX. Poezia lui dispune de un registru senzorial foarte bogat, de o incantație magic-muzicală. În genere, Baudelaire vedea în artă un alt cosmos, unul, prin excelență, uman. De aici strădaniile lui de a afirma autonomia artei. Rolul poetului este, considera dânsul, să umanizeze continuu natura prin intermediul artei. El și-l imaginează pe poet ca pe **un crai al înălțimii** „ce-și ia în piept furtuna și-și râde de arcași”.

Unele din aceste idei le aflăm exprimate în poeziile *Albatrosul*, *Omul și marea*, *Imn frumuseții*, în sonetele *Visul unui curios*, *Sfârșit de zi*, *Frumusețea* și altele. Se mai spune că Baudelaire este „primul poet modern care preferă tehnica inspirației” [1, p. V]. Iar traducătorul român al *Florilor răului*, Radu Cârneli, consideră că aceasta este una din marile cărți ale lumii, că anume Baudelaire „a enunțat principiile creatoare ale poeziei moderne de la simbolism la suprarealism” [2, p. 271].

Tălmăcirile din Ș. Petöfi ne familiarizează cu creația acestui clasic al literaturii ungare care este fondatorul literaturii noi în patria sa și exponentul viselor și aspirațiilor poporului ungar. Poezia lui Petöfi este atât de apropiată de spiritul creației populare, încât se pretează receptării ca veritabile cântece populare. Este cutremurătoare adresarea retorică și insistentă către Terra pe care o aflăm într-un distih: „Ce-i fi mâncat,, pământ, bătrâne, spune, ce-i Că mări de sânge sorbi și mări de lacrimi bei?” Într-o altă poezie intitulată *Tomnatic vântul freamătă...* este proslăvită libertatea; din mâna ei, constată eul liric, „și moartea pare dulce”.

De pe meridianele vest-europene volumul *Din poezii lumii*, apărut în 1969, transferă optica receptoare a cititorului pe coordonatele sudice – în Turcia, la poetul secolului XX – Nazâm Hikmet, la poemul său *Zoia* cu tematică antifascistă.

O muncă enormă a depus I. Crețu pentru a familiariza cititorul autohton cu marii creatori de poezie rusă. Creația poetică făurită în secolele XVIII – XIX o reprezintă

A. Pușkin, F. Tiutcev și N. Nekrasov, iar cea creată în sec. XX – A. Blok, S. Esenin, V. Maiakovski și Al. Tvardovski.

Și aici selecția a cuprins personalități de prim rang: Pușkin, poetul național al Rusiei, unul dintre marii lirici ai literaturii universale, inițiatorul poemului epico-liric de amploare, fondatorul romanului în versuri; F. Tiutcev, făuritorul de lirică romantică de atmosferă, scriitorul care vedea natura ca element filosofic; N. Nekrasov, creatorul de lirică socială și umanitară, cu o atitudine polemică față de realitățile Rusiei țariste, exploratorul de elemente magico-fantastice populare; Al. Blok, autorul de opere postromantice și simboliste de o mare forță a expresiei poetice; S. Esenin, cel mai duios poet liric al Rusiei, poeziei acestuia fiindu-i specifice imagismul și marea varietate a tonurilor afective; Vl. Maiakovski, semnatarul de lirică militantă și creatorul de teatru satiric de mare virulență, în care predomină stilul publicistic; Al. Tvardovski, făuritorul de poeme narative ce se disting prin simplitatea tehnicii și a stilului, precum și prin explorarea abilă a folclorului, a vorbirii țărănești și a mijloacelor umoristice. Avem de față așadar multiple și originale viziuni artistice dintr-un cadru cronologic care cuprinde trei secole.

Pentru a cunoaște nu numai creația anumitor personalități scriitoricești, dar și viziunea poporului înzestrat cu darul plăsmuirii poetice, I. Crețu include în volumele sale compartimente de folclor verbal versificat. Ne referim la compartimentele *Cântece vechi rusești*, *Cântece bătrânești ale cazacilor*, *Folclor african* și *Poezie populară a găgăuzilor*. În esența lor, aceste diviziuni sunt niște mărturii veritabile și prețioase ale gândirii și simțirii populare.

Într-o convorbire particulară, maestrul I. Crețu mi-a mărturisit că ține mult la compartimentul *Din poezia populară a găgăuzilor*, pe care îl însoțește cu genericul ... *Cu luceafărul, cu dorul/ Eu m-am însoțit*. Ne permitem să dăm glas la două texte: „Ce ți-e, codre, codrișor...” și „Flori pe rouă strânge fata...”

– Ce ți-e, codre, codrișor,
Că-mi ești trist și gălbior?
Vântul mi te-a despletit,
Brumele că te-au pălit?
– Vântul nu m-a despletit
Nici brume nu m-au pălit...
Am văzut pe drumul mare
Mulți săteni mânați în fiare.
Și treceau în cete
Feciorași cu plete
Și oftau, jelind în glas:

„Plugu-n brazdă ne-a rămas!”
Și veneau în cete
Din urmă și fete
Și ziceau, bocind în glas:
„Ița-n spată ne-a rămas!”
Și veneau în cale
Neveste cu jale
Și plângeau amar în glas:
„Prunci-n leagăn ne-au rămas,
Aluatul în cuptor,
Soacra fără ajutor!”

Apelând la procedeul intertextualității, putem spune că textul de mai sus are anumite consonanțe cu poezia eminesciană *Codrul, codruțule*. E aceeași formă de dialog cu codrul. Dacă codrul eminescian e indiferent față de nostalgia care-i cuprinde pe oamenii afectați de trecerea ireversibilă a timpului, atunci codrul

din creația rapsodului găgăuz consună cu jalea omului de rând provocată de anumite intemperii și nedreptăți.

Flori pe rouă strânge fata,
Floare de pe zori, –
Și în zori adoarme fata
În mijloc de flori.

Ies flăcăi în câmp și ară,
Floare de huceag.

– Scoală, fată, că se-nsoară
Cine ți-a fost drag!

– Însoară-se bădișorul
Că nu m-a dorit, –
Cu luceafărul, cu dorul
Eu m-am însoțit!

Textul de față este o miniatură lirică interesantă prin faptul că dragostea neîmpărtășită nu descurajează sufletul tânăr feminin. Fata își găsește alinarea în logodire cu una dintre splendorile Universului – Luceafărul și cu polivalentul și duiosul sentiment de dor.

În concluzie. Marea importanță a actului de tălmăcire a operelor literare pentru cititorul de masă, traductologia o explică prin faptul că textul în limba maternă mobilizează plenar sensibilitatea acestui cititor. Este foarte necesar să contăm pe această sensibilitate când transpunem opere care țin de genul liric. Poezia, precum știm, este calificată ca o sărbătoare a intelectului. Nu întâmplător marele hermeneut al sec. XX Hans-Georg Gadamer, în lucrarea sa *Actualitatea frumosului* (București, 2000), spunea „că nici o voce din lume nu poate atinge idealitatea limbajului poetic”. Anume de aceste adevăruri s-a călăuzit marele om de cultură Igor Crețu, trudind cu foarte multă răbdare și inspirație la recrearea în limba română a mării poezii europene și a anumitor mostre de creație populară care aparține rușilor, găgăuzilor și trăitorilor de pe zbulciumatul continent african. Contribuția lui la dialogul culturilor poetice este una enormă, foarte prețioasă și demnă de toată admirația.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Cimpoi M. *Între Dumnezeu și Satan*. Prefață la cartea: Charles Baudelaire. *Florile răului și alte poeme*. Chișinău, 1991.
2. Cârnci R. Anotare la cartea: Charles Baudelaire. *Florile răului și alte poeme*. Chișinău, 1991.
3. Gadamer H.-G. *Actualitatea frumosului*. Iași, 2000.

DUMITRU APETRI
Institutul de Filologie
(Chișinău)